

ASISTENȚA MEDICALĂ ÎN INCINTA INSTANȚELOR DE JUDECATĂ DIN R.MOLDOVA - O NECESITATE STRINGENTĂ A SISTEMULUI JUDICIAR CONTEMPORAN

Zinaida Lupașcu, doctor în drept, conf. univ.

Facultatea Construcții Geodezie și Cadastru, Departament IDEI,
Program DREPT

Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, R. Moldova

lupascuzinaida135@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3867-197X

MEDICAL ASSISTANCE IN THE COURTROOMS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA - A PIVOTAL NECESSITY OF THE CONTEMPORARY JUDICIAL SYSTEM

Identifying the development trends and perspectives of the complex content of the law related to health protection and medical aid granted to litigants and employees in the courts of the Republic of Moldova. The relationship between legal and ethical aspects in the provision of health protection and quality medical aid in the judicial system. The importance of the relationship between constitutional, legal, and ethical aspects in medical practice regarding the medical aid given to litigants and employees in the courts of the Republic of Moldova.

Se susține, că dreptul la existență fizică și dreptul la protecția sănătății și la îngrijire medicală sunt în relație directă. Ele au în comun principiile bioeticii și ale eticii medicale incluse în conținutul lor [13, p.82].

Prezența medicilor într-o instanță de judecată poate fi întâlnită în câteva situații diferite, și anume:

1) ca martor, expert pentru susținerea unei opinii medicale deja expusă printr-o expertiză medico-legală sau pentru explicarea (descifrarea) unei stări medicale a unei părți sau a unui martor, atât în litigiile civile, cât și pe dosare penale [5, art.132, 154; 7, art. 88];

2) în calitate de pârât în acțiunea civilă, în urma condamnării definitive de malpraxis (neglijență medicală) în dosar penal [5, art. 59; 60; 6, art.213];

3) în calitate de inculpat într-un dosar penal pentru săvârșirea unei infracțiuni nelegate de activitatea profesională de medic;

4) ca un profesionist medical, dar care dobândește o diplomă în drept, și dorește să urmeze o practică (activitate) de avocat [14, p.238–282].

Dar poate fi prezent, după părerea noastră, și ca angajat în instanțele de judecată din R.Moldova, având misiunea de ocrotirea sănătății și a acorda ajutorul medical justițiabililor și angajaților din aceste instituții de stat.

Litițiile civile, dosarele penale fie simple sau de rezonanță, pe lângă sarcina importantă de a fi judecate corect și de a aplica corect legea, cât și rezultatul examinării lor, au și un impact negativ, atât față de participanții la proces - inculpat, partea vătămată, martor, judecătorul, procurorul sau avocatul, cât și asistența din sala de judecată.

Indiferent de ce profesii dețin, toți sunt oameni cu niște caracteristici fiziologice, cum ar fi: impresionabilitatea și sensibilitatea ridicată, interiorizare intensivă, exprimată prin percepție și trăire, a circumstanțelor activității profesionale, care la un anumit moment pot să nu țină piept programului sau impactului psihologic.

Practica judiciară demonstrează, că pe parcursul examinării dosarelor penale, de multe ori, se întâmplă incidente de orice fel.

Când unuia din participanții la procesul judiciar i se face rău în ședința de judecată, fie partea pe dosar în litițiile civile, fie partea vătămată, inculpatul, acuzatul sau membrii familiei acestora, martorul sau alt participant la proces pe cauze penale, este chemată salvarea, Serviciul de urgență, deoarece nu există vreun specialist care le-ar acorda asistență medicală calificată.

Un caz de speță, când unchiul îl învinuiește pe nepot, care este feciorul surorii sale, de săvârșirea infracțiunii de huliganism, art.287 Cod penal R.Moldova [6, art.287] (tragerea unei palme), iar completul Colegiul penal al Curții de Apel Chișinău care îi decide soarta, îl condamnă la 3 ani de privațiune de libertate. În timpul pronunțării Sentinței de către Completul de judecată, tatăl acuzatului a căzut pe podea având un infarct și, cu regret, până seara a decedat, deoarece salvarea a rămas blocată în ambuteiajul din trafic și nu a avut posibilitatea de a acorda ajutor medical la timp.

Dar dacă în incinta Curții de Apel Chișinău ar fi existat un punct medical unde era angajat un medic de specialitate pentru acordarea primului ajutor medical calificat, tatăl inculpatului ar fi fost viu și acum.

Următoarea categorie din subiecții care ar putea beneficia de ocrotirea sănătății și ajutorului medical calificat în sistemul judiciar moldav ar putea fi victima.

Victima, care a fost afectată din cauza săvârșirii infracțiunii și adăugându-se retrăirile anterioare, încordarea psiho-emoțională și emoțiile negative provocate de prezența inculpatului ar putea duce la situații de risc, care acționează negativ asupra sănătății acesteia.

Cazuri similare care pot duce la situații imprevizibile se pot întâmpla și la examinarea cauzelor civile complicate și scandaloase, mai cu seamă litigiile civile ce decurg din dreptul familiei cu privire la desfacerea căsătoriei, partajarea averii sau stabilirea domiciliu copiilor minori.

În rezultatul surplusului de emoții negative care au fost adunate pe parcursul examinării litigiului civil, cât și stresul acumulat în cadrul ședințelor de judecată, pot duce la o situație similară celui descris supra.

Un subiect aparte la examinarea dosarelor în sistemul judiciar moldav este și situația copiilor care sunt implicați și practic hărțuiți de părinți în favoarea cărora să deie depoziții.

Copiii în această situație sunt într-o situație cu impact emoțional înalt [11].

De aceea, existența unui centru medical în incinta instanțelor de judecată ar fi nu numai un lucru bun, dar și foarte benefic, reieșind din interesul superior al copilului, fapt reglementat atât de normele legale din Republica Moldova [9; 10; 11], cât și de legislația internațională [1; 2; 3].

Cu atât mai mult, că exista un șir de norme, atât din punct de vedere juridic, cât și medical, care ar permite activitatea unui centru medical în incinta instanțelor de judecată.

Principalele acte care ar influența pozitiv decizia judecătorului, reieșind din interesul superior al copilului, în aceste dosare sunt - expertiza psihi-co-didactică emisă de *Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică* [18], și avizul *Direcției Generale Asistență Socială și Protecție a Familiei* [19] de sector. Dar acestea sunt doar niște înscrisuri, unde sunt înșirate pe hîrtie concluziile experților din domeniul.

Totodată nu uităm faptul, că factorul emoțional, mai ales în instanță, prevalează și chiar este în surplus. În acest caz, putem să ne dăm cu părerea, că mai poate fi de ajutor și angajatul Ministerului Sănătății, care ar putea să amelioreze atacul de panică sau manifestările declanșate ca rezultat a unei depresii profunde a copilului în timpul sau după ședința de judecată, unde a participat și a fost audiat.

Astfel de comportament se observă și în dosarele și mai ales cele referitor la violența în familie, unde prealabil a fost necesat ajutorul specialiști-

lor din cadrul *Centrului de asistență și consiliere pentru agresorii familiari* [20], care conlucrează cu Inspectoratele de poliție pe aceste cazuri.

Nu putem să trecem cu vederea nici starea sănătății angajaților propriu ziși ai instituțiilor judiciare ,inclusiv a instanțelor de judecată de fond,apel și Curtea Supremă de Justiție.

Pe lângă numărul extrem de mare de dosare care urmează a fi examinate în termeni legali și ședințele de judecată de la 9:00 până la 18:00 fără întrerupere, există un șir de factori interni și externi,și anume , responsabilitatea excesivă în îndeplinirea tuturor sarcinilor , planificarea ineficientă prezentă din cauza volumul foarte mare de muncă,care necesită suprasolicitarea și prelungirea programului de lucru etc., duc inevitabil la o epuizare profesională a magistratului, angajat din sistemul judiciar contemporan.

În acest caz, fără doar și poate, *Sindromul Burnout*, sindromul arderii profesionale, poate să fie prezent la fiecare magistrat, consultant sau grețier(ă).

În opinia psihologului american Christina Maslach “*epuizarea profesională este acel sindrom de epuizare fizică sau/și emoțională, care ar implica la profesionist o dezvoltare a unui autorespect negativ sau/și a unei atitudini profesionale depreciative, care pot duce la pierderea implicării și a unor sentimente pozitive*” [12, p.15-22].

Din cele expuse supra ,putem afirma, că epuizarea profesională este nu numai un rezultat al stresului cronic, condiționat de timpul de muncă extenuant, dar și al acelei trăiri, percepute la locul de muncă referitor la sentimentul, că ar exista o oarecare disproporție între posibilitățile tale individuale șiacea realitatea a condițiilor de muncă la care ești expus.

De aici concluzionăm, că și acel judecător care este epuizat de emoții negative, stres, muncă supraplan,mediu cu presiune permanentă, presiuni de timp nerezonabile, este și el cetățean al acestei țări, care are pe lângă obligații și un și de drepturi, și anume dreptul la ocrotirea sănătății [9; 10].

Un alt subiect,nu mai puțin important ,este și cel al deținuților care fiind etapați cu excorta de la penitențiere pot să facă o tentativă de suicid .Sau ,din cauza lipsei de asistență medicală specializată și calificată și în instituțiile penitenciare există situații de risc referitoare la ocrotirea sănătății și acordarea ajutorului medical [16] care se află acum pe rol la Curtea Europeană a drepturilor omului,și deasemenea pot duce la final tragic [17].

Deși au fost implementate și efectuate un șir de schimbări benefice în instituțiile penitenciare, totuși este foarte mult de lucru referitor la sistemul

medical care nu este nici licențiat [8]. De asemenea lipsește contingentul medical necesar cu cele specifice acestui gen de activitate, inclusiv psihiatri și psihologi.

Reiterez, că de multe ori, când sunt etapați din instituțiile penitenciare în instanță de judecată, mașina de escortă deseori este supra aglomerată, atunci există riscul real ca învinutului să i se facă rău până la ședința de judecată sau după ședința de judecată.

Mai mult decât atât, neacordarea la timp a unui serviciu medical competent poate duce la traume ale sănătății și încălcarea drepturilor omului referitor la ocrotirea sănătății și ajutorului medical calificat conform legislației în vigoare naționale și internaționale.

Ar fi binevenită, în instanțele mari, cum sunt Curțile de Apel, CSJ ca să existe chiar un centru medical compus din cel puțin doi medici calificați.

Un paragraf în plus în reforma sistemul judiciar referitor la asistența medicală în incinta instanțelor judiciare ar fi un punct forte, atât pentru justițiabili, pentru angajații instanțelor de judecată, cât și colaboratorii celorlalte instituții care sunt implicați în desfășurarea justiției în R.Moldova.

Astfel, putem **concluziona**, că dreptul cu privire la ocrotirea sănătății și a ajutorului medical acordat justițiabililor și angajaților din instanțele de judecată din R.Moldova se află într-o relație sistemică cu un șir de drepturi subiective, iar calitatea de punere în aplicare a acestora sunt influențate atât de criteriile legale, cât și de cele etice, care ar determina fundamentele activității legale și medicale.

De asemenea, o importanță indiscutabilă reprezintă impactul asupra corpului uman al mijloacelor inovatoare utilizate pentru ocrotirea sănătății și a ajutorului medical acordat justițiabililor și angajaților din instanțele de judecată, ale căror consecințe nu sunt pe deplin înțelese și reprezintă o amenințare pentru sănătatea fizică și psihică a unei persoane, și pot cauza o serie de prejudicii ireparabile fundamentele din punct de vedere spiritual, etic și social ale societății, ale statului, cât și ale umanității luată în ansamblu.

Prin urmare, putem reitera, că asistența medicală de calitate acordat justițiabililor și angajaților din instanțele de judecată din R.Moldova, fiind luată în considerație ca *lege ferenda*, ar trebui să îndeplinească un șir de criteriile de promptitudine și accesibilitate, iar îndeplinirea acestora ar urma a fi efectuate în conformitate, atât cu cerințele legale, cât și cu cele morale și etice.

Referințe bibliografice

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10.12.1948 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.217-XII din 27.07.1990). În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Ediție oficială. Vol.1. Chișinău, 1998, pp.11-18.
2. Convenția Europeană pentru protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, Roma, 04.11.1950.
3. Convenția cu privire la Drepturile Copilului, Adunarea Generală a Națiunilor Unite din 20 Noiembrie 1989.
4. Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
5. Codul de procedură civilă al RM din 30.05.2003, nr. 225. În: *Monitorul Oficial*, 2018, Nr. 285-294, art. 436 cu modificările și completările ulterioare.
6. Codul penal al R. Moldova Nr. 985 din 18-04-2002. În: *Monitorul Oficial*, 2009, Nr. 72-74 art. 195.
7. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14-03-2003, Nr. 122. În: *Monitorul Oficial*, 2013, Nr. 248-251 art. 699.
8. Legea sistemului penitenciar nr. 1036 din 1996. În: *Monitorul Oficial*, 2008, Nr. 57-60 art. 187cu modificările și completările ulterioare.
9. Legea protecției sanatații nr.411-XIII din 28 martie 1995. În: *Monitorul Oficial*, 1995, Nr. 34 art. 373.
10. Legea 10/2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, Nr. 67.
11. Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.
12. Maslach C., Schaufeli W.B., Leiter M.P. Job burnout. In: *Annual Review of Psychology*, 2001.
13. Певцова Н.С. Взаимосвязь права на физическую неприкосновенность с правом на охрану здоровья и медицинскую помощь: конституционно-правовые и этические аспекты. In: *Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова. Москва, 2006, № 3, с.82.*
14. Kannan K. Doctors in Court, Pages 239–283. În: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198082880.003.0005> (accesat: 18.08.23).
15. Studiu de evaluare a politicilor naționale în domeniul malpraxisului medical și asigurarea respectării drepturilor pacienților în Republica Moldova. În: <https://idom.md/wp-content/uploads/2019/05/STUDIUL-MALPRAXIS-MEDICAL-1.pdf> (accesat: 13.07.23).
16. În: <https://unimedia.info/ro/news/bae3522f72a0a80d/cazul-omului-de-afaceri-serghei-cosovan-a-ajuns-si-la-comitetul-de-ministri-al-consiliului-europei>

decizia-adoptata-implica-si-guvernul-rm-ce-masuri-va-trebuie-sa-intreprinda.html (accesat: 18.08.23).

17. Case of Cosovan v. The Republic of Moldova (Application no. 13472/18). În: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-216352%22%7D> (accesat:15.06.23).
18. Hotărîrea de Guvern Nr. 732din 16-09-2013 Cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică, Publicat: 20-09-2013 în Monitorul Oficial Nr. 206-211 art. 823. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22066&lang=ro (accesat:15.06.23).
19. Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Familiei. În: <https://www.anas.md/despre-anas/date-de-contact/> (accesat: 10.05.23).
20. Hotărîre de Guvern nr.496 din 30-06-2014, Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali în Monitorul Oficial Nr. 174-177 art. 535. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111917&lang=ro (accesat:15.06.23).

LEGAL ASPECTS OF SURROGATE MOTHERHOOD IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Igor Arseni, Dr. of Law, Associate Professor
Comrat State University, Comrat, Republic of Moldova
igorarseni1987@gmail.com

Sergey Zaharia, Dr., Associate Professor
Comrat State University, Comrat, Republic of Moldova
skzaharia@mail.ru

ASPECTE JURIDICE ALE MATERNITAȚII SUROGAT ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Dorința de a avea copii este una dintre nevoile esențiale ale majorității oamenilor. Această nevoie este una dintre proprietățile sociale și psihologice ale unei persoane, care întâmpină anumite dificultăți în realizarea de sine fără prezența copiilor. Ca orice sferă a vieții publice, maternitatea surogat trebuie reglementată prin lege. Acest lucru se datorează faptului că relațiile de familie capătă întotdeauna caracterul de relații semnificative din punct de vedere social. În plus, problema demografiei în Republica